

Наталія СТЕФАНІШИН

ORCID: 0000-0001-6919-2774

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МЕТОДОМ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

DOI: 10.15330/apiclu.69.2.26-2.39

Постановка проблеми. Глобалізаційні зміни та сучасні наукові досягнення сприяють виникненню та розвитку суспільних відносин, які потребують належного правового регулювання у всіх сферах людської життєдіяльності. Важливим аспектом при здійсненні нормотворчої діяльності загалом та у медичній сфері зокрема є врахування комплексного характеру суспільних відносин, що включають в себе правову, морально-етичну та медичну складові.

Моральні норми є більш класичними та усталеними, еволюціонують поступово під впливом розвитку суспільних відносин. Правові норми є більш динамічними, що надає можливість удосконалення правового регулювання питань, які донедавна були із сфери «наукової фантастики». Мова йде про встановлення та належне правове регулювання на національному рівні правових положень щодо застосування допоміжних репродуктивних технологій, зокрема сурогатного материнства.

Зважаючи на те, що право на сурогатне материнство як одне з репродуктивних прав, сьогодні, перебуває на стадії свого розвитку, відсутня усталена практика його захисту та використання, виникає ціла низка правових проблем, які потребують вирішення на рівні закону, а інститут сурогатного материнства потребує концептуального дослідження. Тому, у запропонованій статті проаналізуємо чинне цивільне та сімейне законодавство у сфері надання медичних послуг сурогатного материнства, окреслимо проблеми, що мають місце та спробуємо віднайти шляхи їх вирішення з пропозиціями удосконалення національного законодавства України, що і є метою даного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Свої наукові праці запропонованій тематиці присвячували В.А. Васильєва, А.А. Герц, Р.А. Майданик, С.Б. Булеца, Н.М. Квіт, М.В. Менджул, К.В. Москаленко, Н.М. Стефанишин, Т.Я. Схаб-Бучинська та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Факт народження дитини – це юридичний факт, з яким закон пов’язує правові наслідки і надає правове значення. З моменту народження виникає правовий зв’язок між дитиною та її батьками. Правовідносини батьків і дітей засновані на походженні дитини від батьків. Такі факти підтверджують генетичний зв’язок новонародженої дитини з її батьками. Але в сучасних умовах людство зіткнулося з проблемою безпліддя. Так, в Україні, наприклад, кількість безплідних подружніх пар до початку російсько-української війни досягала одного мільйона, а за період з 24 лютого і по сьогоднішній день цифра зросла удвічі. І на це впливають як суб’єктивні, так і об’єктивні чинники. Саме безпліддя змусило людство звернутися до застосування новітніх технологій, зокрема, застосування лікувальних програм – допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ). ДРТ – це методики лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до переносу їх у матку пацієнтки здійснюються в умова *in vitro* [1]. До них належить, серед іншого, й сурогатне материнство.

З позиції медицини, сурогатне материнство – це одна із методик лікування ДРТ, що може застосовуватися у випадках безпліддя, і пов’язується як з жіночим, так і з чоловічим фактором безпліддя.

Сурогатне материнство повинно застосовуватися в закладах охорони здоров’я, що мають ліцензію на впровадження господарської діяльності з медичної практики, відповідне оснащення та обладнання згідно з вимогами визначеними у Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні затвердженими Наказом МОЗ України від 09.09.2013 року №787. Сурогатне материнство проводиться відповідно до обраної лікувальної програми ДРТ. Найчастіше – це лікувальна програма ЕКО.

Необхідними умовами для проведення сурогатного (замінного) материнства є: 1) стан здоров'я, який не дозволяє самостійно виносити та народити дитину, тобто, медичні показники, а саме, відсутність матки - вроджена або набута; деформація порожнини або шийки матки при вроджених вадах розвитку або внаслідок хірургічних втручань, доброякісних пухлин, при яких неможливе виношування вагітності; структурно-морфологічні або анатомічні зміни ендометрія, що призводять до втрати рецептивності, синехії порожнини матки, які не піддаються лікуванню; тяжкі соматичні захворювання, при яких виношування вагітності загрожує подальшому здоров'ю або життю реципієнта, але які не впливають на здоров'я майбутньої дитини; невдалі повторні спроби ДРТ (4 і більше разів) при неодноразовому отриманні ембріонів високої якості, перенесення яких не приводило до настання вагітності; 2) наявність документів, що необхідні для проведення сурогатного материнства. При чому, законодавець виокремлює документи, що подаються сурогатною матір'ю та подружжям, в інтересах яких здійснюється замінне материнство. Зокрема, сурогатна матір повинна подати заяву сурогатної матері; копію паспорта сурогатної матері; копію свідоцтва про шлюб або про розлучення сурогатної матері (крім одиноких жінок); копію свідоцтва про народження дитини (дітей). У разі, якщо жінка, котра надаватиме послуги сурогатного материнства перебуває у шлюбі, то до переліку документів додається згода чоловіка сурогатної матері на її участь у програмі сурогатного материнства за відповідною формою, що визначена імперативно. Подружжя, в інтересах якого здійснюється замінне материнство подає заяву пацієнта/пацієнтів щодо застосування ДРТ; копії паспортів; копію свідоцтва про шлюб; нотаріально засвідчена копію письмового спільного договору між сурогатною матір'ю та жінкою (чоловіком) або подружжям.

Важливим аспектом є те, що за національним законодавством послугами сурогатного материнства можуть користуватися як *подружжя, так і одинока жінка/чоловік*; 3) подружжя (або один з майбутніх батьків), в інтересах якого здійснюється сурогатне материнство, повинно (повинен) мати *генетичний зв'язок з дитиною*; 4) сурогатна мати не повинна мати безпосередній гене-

тичний зв'язок з дитиною. Дозволяється виношування вагітності близькими родичами майбутніх батьків (мати, сестра, двоюрідна сестра тощо) [1].

Обстеження сурогатної матері здійснюється на загальних підставах для лікування допоміжними репродуктивними технологіями з вимогами, що сурогатною матір'ю може бути лише повнолітня дієздатна жінка за умови наявності власної здорової дитини, добровільної належно оформленої письмової згоди – заяви сурогатної матері та за відсутності медичних протипоказань (перелік яких визначений імперативно). Майбутня сурогатна матір обов'язково має пройти обстеження у лікаря-психіатра.

Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні чітко окреслює алгоритм дій при здійсненні ДРТ методом сурогатного материнства, дотримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів відповідної послуги.

Щодо позиції Церкви з даного питання, то священнослужителі підкреслюють, що ідея сурогатного материнства протирічить Біблії та християнському віровченню. «Проблема безпліддя – це, у першу чергу, проблема духовна, тому люди мають звертатися про допомогу насамперед до Бога, а не шукати гріховних альтернатив» [2, с.36].

Сьогодні сурогатне материнства заборонене в Австрії, Італії, Іспанії, Швеції, Франції, окремих штатах США (Арізона, Мічіган). В інших державах заборонені лише комерційні угоди з приводу сурогатного материнства: певних штатах США (Нью-Хемпшир, Вірджинія), Данії, Ізраїлі, Канаді, у Великобританії дозволяється оплата поточних витрат сурогатної матері, а в Нідерландах забороняється реклама сурогатного материнства, пропозиції послуг сурогатних матерів і їх підбір. У Фінляндії взагалі відсутнє законодавче регулювання вказаного інституту. Легалізовано ж сурогатне материнство в більшості штатів США, Австралії, ПАР, Казахстані.

В Україні, як і в зарубіжних країнах, є як прихильники, так і супротивники цієї репродуктивної послуги, що не може не позначатися на її правовому регулюванні. Наявність таких суперечливих, протилежних точок зору небезпричинна, але, як справедливо

зазначає Ю. Таланов, незважаючи на наявність прихильників чи супротивників сурогатного материнства, воно існує, і не лише існує, а набирає обертів як у світі, так і в Україні. Отже, для того, щоб більш розважливо та з «найменшими втратами» цей процес законодавчо закріпився в нашій країні і став частиною національної свідомості, необхідно дослідити міжнародний досвід та безпосередньо історію сурогатного материнства [3, с.42-47].

Дослідивши стародавні тексти, ми можна зробити висновок, що сурогатне материнство має давню історію, і виникло не у ХХ – ХХІ століттях, а набагато раніше. Перша знайдена згадка про сурогатне материнство датується приблизно 2000 р. до н.е. Це текст Старого Заповіту (Буття, 16), у якому розповідається про дружину Аврама Сару, яка страждала від безпліддя та найняла свою служницю Агар, щоб вона виносила дитину Аврама: «І сказала Сара Аврамові: Ось, Господь замкнув лоно моє, щоб мені не народжувати; я благаю тебе, увійди до служниці моєї: може, я буду мати дітей від неї. Аврам підкорився словам Сари. І взяла Сара, дружина Аврамова, служницю свою, єгиптянку Агар, після десяти років перебування Аврамового на землі ханаанській, і віддала її Аврамові...» [4]. У Аврама та Агар народився хлопчик, який вважався дитиною Аврама та Сари. Тут важливо розглянути юридичний аспект цієї події. Агар була служницею Сари та, по суті, її власністю, саме тому діти, народжені від служниці, також були власністю Сари. Наявність цього факту свідчить, що церква, можливо, сама цього не бажаючи, має відношення до історії сурогатного материнства, і слід зазначити, що в тексті Старого Заповіту відсутні будь-які критичні зауваження стосовно випадку з Аврамом, Сарою та Агар. Ще одна письмова згадка про сурогатне материнство датується XVIII століттям до н.е., і це не лише згадка, а законодавчо закріплена норма кодексу законів царя Хаммурапі. В 144 – 147 статтях йде мова про правовідносини між чоловіком та жінкою, яка є безплідною. Як вихід з даної ситуації дружина може «дати» своєму чоловікові рабіню, яка народить їм дитину. Якщо перейти до сучасності і відмовитись від слів «дати» та «рабіня», то в наш час це розглядалося б як програма традиційного сурогатного материнства. Ось короткий уривок зі ст.146

кодексу законів царя Хаммурапі: «Якщо чоловік візьме собі божу (безплідну) жону, вона дасть своєму чоловікові рабину, і ця рабиня народить дітей...» [5]. Таким чином, права історія сурогатного материнства налічує приблизно 3800 років. Згадки про сурогатне материнство існують у різних народів. Так, наприклад, у джайністській міфології центральним героєм виступає Мага-віра – останній 24-й тіртханкар поточного циклу народжень та смертей світу, який жив у 6-му столітті до н.е. Після його зачаття в царстві відзначався розквіт всього прекрасного, наприклад, буйне цвітіння чудових квітів. Але найцікавішим є народження Магавіра. Згідно з міфом, він народився шляхом дивовижного перенесення його ембріона від однієї жінки іншій [6, с.41]. У житті, що передувало його новому народженню, він змінив свою карму і втілювався в плід, яким завагітніла Девананда, що входить до касты брахманів. Про це стало відомо богам, і того ж дня завагітніла Трішала, дружина якогось кшатрія. На третьому місяці вагітності, коли жінки опочивали в обіймах своїх мужів, боги вилучили в них обидва плоди і поміняли їх місцями. Так Махавіра не зміг нічого змінити і народився у визначеній богами сім'ї кшатріїв, щоб стати Тіртханкаром. А Трішала і Девананда, які виносили чужих дітей, стали першими в Індії сурогатними матерями в сучасному значенні цього слова. Зважаючи на все вище сказане, можна зробити висновок, що сурогатне материнство як і все нове, є «давно забутим старим».

Аналіз чинного сімейного законодавства України свідчить, що сьогодні, комплексне правове регулювання відносин, які виникають при застосуванні сурогатного материнства, відсутнє. Так, лише окремі положення щодо сурогатного материнства передбачені у Сімейному кодексі України [7], Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [8], Правилах державної реєстрації актів цивільного стану України [9], Наказі МОЗ «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [1], Роз'ясненні Міністерства юстиції України «Визначення походження дитини від батьків при державній реєстрації народження» [10].

У статті 123 чинного Сімейного кодексу України йдеться про визначення походження дитини, народженої в результаті застосу-

вання допоміжних репродуктивних технологій, де зазначається, у разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [7].

Відповідно до ч.7 ст.281 Цивільного кодексу України - повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством [11].

Єдиний нормативно-правовий акт, який у своєму змісті містить словосполучення «сурогатне материнство» без його тлумачення є Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» від 09.09.2013 року №787 [1].

Всесвітня організація охорони здоров'я оперує не терміном “сурогатна мати”, а терміном “гестаційний кур’єр”, розуміючи під ним “жінку, у якої вагітність наступила як результат запліднення ооцитів сперматозоїдами третьої сторони – пацієнтів. Вона виношує дитину під час вагітності з тими умовами або договором, що батьками народженої дитини буде одна чи обидві людини, чий гамети використовувалися для запліднення” [12]. За визначенням Європейського товариства репродукції людини (ESHRE), сурогатне материнство – це комплекс методів, а сурогатна матір – це жінка, яка погоджується виносити і народити дитину для певної пари [13].

У “Юридичному словнику” (США) під сурогатним материнством мають на увазі правовідносини, за яких жінка виношує й народжує дитину для особи чи подружжя, які потім її всиновлюють чи беруть під опіку [13]. Українське законодавство не

визначає необхідності такої складної процедури для генетичних батьків та встановлює презумпцію батьківства подружжя, що надавала біологічні гамети. Тому, в юридичній науці України найпоширенішим є наступне розуміння: сурогатне материнство – це запліднення генетично сторонньої жінки (без використання її біологічного матеріалу), шляхом імплантації або трансплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі, з метою виношування і народження дитини, яка надалі буде визнана такою, що походить від подружжя, на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю [14, с.42-47].

В Україні, як у більшості країн світу, виділяють два види сурогатного материнства: генетичне материнство (традиційна форма сурогатного материнства) та гестаційне сурогатне материнство (повна форма сурогатного материнства). Повна або гестаційна сурогатність – перенесення в організм сурогатної матері ембріона людини, зачатого подружжям, дружиною та донором, донорами. При цьому сурогатна матір немає генетичного зв'язку з дитиною. При гестаційному сурогатному материнстві можливі такі варіанти: дитина генетична тільки для батька; дитина генетична тільки для матері; дитина генетична для матері й батька (тобто для обох батьків); дитина не генетична для обох батьків.

Генетичне сурогатне материнство передбачає генетичний зв'язок з дитиною, оскільки використовується яйцеклітина сурогатної матері.

З огляду на норму ч.2 ст.123 Сімейного кодексу України, метод сурогатного материнства передбачає перенесення в організм сурогатної матері ембріона людини, зачатого подружжям [7]. Таким чином, українське законодавство передбачає лише повну (гестаційну) сурогатність, а випадки застосування інших видів не врегульовані правовими нормами про сурогатне материнство.

Окрім того, важливо на законодавчому рівні врегулювати питання використання гестаційного сурогатного материнства та визначення походження дитини, народженої в результаті застосування ДРТ й у випадках, коли дитина генетична лише для матері, а також, коли дитина не генетична для обох батьків, а «походить»

від донорів. Тому, пропонуємо доповнити статтю 123 СК України наступними правовими нормами: *«Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого нею та іншим чоловіком в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій» (ч.4 ст.123 СК); «У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого донорами (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя, котре звернулося в заклад охорони здоров'я для застосування допоміжних репродуктивних технологій» (ч.5 ст.123 СК).*

Враховуючи вище наведене, можемо виокремити наступні ознаки сурогатного материнства: основною метою сурогатного материнства є реалізація чоловіком та жінкою своїх природніх прав на материнство та батьківство; наявність генетичного зв'язку між особою (батьками), які очікують дитину і дитиною (ембріоном); процедура сурогатного материнства визначається трьома критеріями: медичним, соціальним та юридичним.

Зміст медичного критерію полягає у тому, що сурогатною матір'ю може бути жінка за відсутності медичних протипоказань для виношування та народження здорової дитини.

Соціальний критерій. Сурогатною матір'ю може бути жінка за умов наявності власної здорової дитини.

Юридичний критерій. На належному законодавчому рівні закріплення правових положень, які би стосувалися сурогатного материнства, зокрема, й визначити зміст основних правових понять – сурогатне материнство, договір сурогатного материнства, сурогатна матір.

Сурогатне материнство в Україні, здебільшого, здійснюється на оплатній основі, тому є комерційним.

Відповідно до статей 49,50 Сімейного кодексу України право на материнство та право на батьківство є особистими немайновими правами подружжя [7]. Але одразу постає питання стосовно одинокої жінки чи одинокого чоловіка, чи можуть такі особи користуватися послугами сурогатної матері? У Сімейному кодексі України відповідне правове положення відсутнє. Але у Наказі

МОЗ «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні», зокрема, п.6.11 розділу VI до переліку документів, необхідних для проведення сурогатного материнства, серед іншого, відноситься нотаріально засвідчена копія письмового спільного договору між сурогатною матір'ю та жінкою (чоловіком) або подружжям [1]. Отже, можемо зробити висновок, що і одинокі жінка/чоловік можуть користуватися послугами сурогатного материнства.

Вважаємо за доцільне, з вище зазначеного питання, правові норми Сімейного кодексу України та Наказу МОЗ «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» привести у відповідність.

Ключовим при дослідженні сурогатного материнства є питання розуміння та тлумачення на рівні законодавства самого поняття «сурогатне материнство». Адже, як ми зазначали вище, імперативного розуміння змісту поняття «сурогатне материнство» законодавець не визначає. Проаналізувавши положення Наказу «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» приходимо до висновку, що в межах застосування ДРТ необхідно розрізняти поняття «методики лікування ДРТ» та «методи застосування ДРТ». Чіткого розмежування та й переліку методик та методів ДРТ немає. Тому, для розуміння, що являє собою сурогатне материнство, чи це методики, чи методи ДРТ потрібно звернутися до дихотомії розуміння самих понять «методика», «метод». Відповідно, метод (від гр. *metodos* — «шлях крізь») — це загальний принцип, стратегія, систематизований спосіб пізнання або перетворення дійсності (наприклад, спостереження, експеримент). Методика — це алгоритм, технологічний процес, який поєднує різні методи та прийоми для вирішення певної задачі. Методика зазвичай включає один або кілька методів, а також інструкції щодо їх застосування.

Метод дає відповідь на запитання – як робити?, методика – яким чином робити? З огляду на зазначене, можемо визначити, що сурогатне материнство - це самостійний метод застосування ДРТ, що включає в себе низку методик, наприклад, вибір сурогат-

ної матері, підготовка ембріонів, перенесення ембріонів в матку сурогатної матері, діагностика вагітності тощо.

Висновок. Підсумовуючи вище викладене, приходимо до висновку про те, що сурогатне материнство, сьогодні, це один з дієвих методів вирішення проблем безплідності в Україні, використання якого може позитивно вплинути на демографічну ситуацію в нашій державі. Реалії часу вимагають подальшого реформування галузі репродуктивної медицини, що має відобразитися у якісному нормативно-правовому регулюванні з підвищеним рівнем захисту від неправомірних посягань на репродуктивні права фізичної особи.

Позитивно сприймається виокремлення репродуктивних прав в системі особистих прав фізичної особи, а також, в контексті реалізації права на донорство у проекті Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), що сприятиме гармонізації національного законодавства з міжнародними нормативними актами щодо надання репродуктивних медичних послуг, в тому числі, й сурогатного материнства.

Сьогодні, пропонуємо внести зміни до Сімейного кодексу України, у якому врегулювати питання гестаційного сурогатного материнства в контексті визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, деталізувати зміст договору сурогатного материнства, що буде слугувати гарантією захисту прав сурогатної матері, генетичних батьків та дитини; розробити та запровадити державні цільові програми щодо використання сурогатного материнства; здійснювати контроль за проведенням репродуктивної медицини з посиленими мірами юридичної відповідальності, щоб запобігти правопорушенням у даній сфері діяльності, а також, на імперативному рівні визначити зміст правових понять – «сурогатне материнство», «сурогатна матір», «договір сурогатного материнства».

1. *Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13> (дата звернення: 24.10.2025).*

2. Михальчук О. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні. *Юридичний журнал*. 2007. №11. С.35-40.
3. Таланов Ю.Ю. Сурогатне материнство: морально-правові аспекти. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. «Право»*. 2012. Вип.19. С.42-47.
4. *Святе Письмо Старого і Нового Завіту. Переклад І. Огієнка*. Київ: Українське Біблійне Товариство, 2018. 1376 с.
5. *Кодекс законів вавилонського царя Хаммурапі (повний текст)*. Електронна бібліотека Історичного факультету МГУ імені М. Г. Ломоносова. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/hammurap.htm> (дата звернення: 24.10.2025).
6. Терентьев А.А. Деякі засади джайнської міфології. *Збірник. Проблеми вивчення та критики релігії Сходу*. 1979. С.34–54
7. Сімейний кодекс України. URL: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947–III (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14> (дата звернення: 24.10.2025).
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801–XII (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 24.10.2025).
9. Про затвердження Правила державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р., № 52/5 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00> (дата звернення: 24.10.2025).
10. Визначення походження дитини від батьків при державній реєстрації народження: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 11.05.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-12#Text> (дата звернення: 24.10.2025).
11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435–IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.10.2025).
12. *Енциклопедичний словник медичних термінів*. URL: <http://encdic.com/medicine/Gestacionnyj-6738.html> (дата звернення: 24.10.2025).
13. *Surrogatnoe materinstvo. Kommentarii ESHRE*. URL: Available at: <http://www.probirka.org/surrogatnieprogrammy/611-surrogprogreshre.html>. (дата звернення: 24.10.2025).
14. Таланов Ю.Ю. Сурогатне материнство: морально-правові аспекти. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного*

го університету імені Григорія Сковороди. «Право». 2012. Вип.19. С.42-47.

Наталія СТЕФАНИШИН. Особливості правового регулювання застосування допоміжних репродуктивних технологій методом сурогатного материнства.

Питання належного правового регулювання застосування допоміжних репродуктивних технологій загалом та сурогатного материнства зокрема сьогодні все частіше стає предметом наукових дискусій та обговорень. Адже з кожним днем зростає відсоток безплідних подружніх пар, котрі мають бажання стати батьками, реалізуючи своє право на материнство/батьківство шляхом застосування допоміжних репродуктивних технологій. Існують безліч причин об'єктивного та суб'єктивного характеру, що впливають на здоров'я людини спричиняючи безпліддя як у жінок, так і в чоловіків. Законодавець пропонує можливість використання різних методів та методик ДРТ, однією з яких є сурогатне материнство. Процедура гестаційного сурогатного (замінного) материнства успішно проводиться в Україні. Проте низка питань, що виникають при застосуванні останньої, так і залишається поза увагою законодавця, що викликає потребу в удосконаленні чинного цивільного та сімейного законодавства. Тому у запропонованій науковій статті резюмовано, що при аналізі національного законодавства з питань сурогатного материнства важливим аспектом є врахування комплексного характеру суспільних відносин, що мають місце та включають в себе правову, морально-етичну та медичну складові.

Для розуміння змісту сурогатного (замінного) материнства як методу ДРТ обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення правових понять – «сурогатне материнство», «сурогатна мати», «договір сурогатного материнства».

Проаналізувавши положення чинного законодавства, виокремлено наступні ознаки сурогатного материнства: основною метою сурогатного материнства є реалізація чоловіком та жінкою своїх природних прав на материнство та батьківство; наявність генетичного зв'язку між особами (батьками), які очікують дитину і дитиною (ембріоном); процедура сурогатного материнства визначається трьома критеріями: медичним, соціальним та юридичним. Сурогатне материнство визначено як самостійний метод ДРТ.

Результати дослідження можуть бути використані в подальших наукових статтях, в навчальному процесі, а також суб'єктами законодавчої ініціативи.

Ключові слова: сурогатне материнство, сурогатна матір, договір сурогатного материнства, допоміжні репродуктивні технології, методики лікування допоміжних репродуктивних технологій, методи ДРТ, подружжя, дитина.

Nataliia STEFANYSHYN. Peculiarities of legal regulation of the use of assisted reproductive technologies by surrogacy.

The issue of proper legal regulation of the use of assisted reproductive technologies in general, and surrogacy in particular, today is increasingly becoming the subject of scientific discussions and debates. After all, the percentage of infertile couples who wish to become parents by exercising their right to motherhood/

paternity through the use of assisted reproductive technologies is increasing every day. There are many reasons of an objective and subjective nature that affect human health, causing infertility in both women and men. The legislator offers the possibility of using various methods and techniques of ART, one of which is surrogacy. The procedure of gestational surrogacy (substitute) motherhood is successfully carried out in Ukraine. However, a number of issues that arise when using the latter remain outside the attention of the legislator, which causes the need to improve the current civil and family legislation. Therefore, the proposed scientific article summarizes that when analyzing national legislation on surrogacy, an important aspect is to take into account the complex nature of social relations that take place and include legal, moral-ethical, and medical components.

To understand the content of surrogacy (substitute) motherhood as a method of ART, the need for legislative consolidation of legal concepts is justified - "surrogacy", "surrogate mother", "surrogacy agreement". Having analyzed the provisions of the current legislation, the following features of surrogacy were identified: the main goal of surrogacy is the realization by a man and a woman of their natural rights to maternity and paternity; the presence of a genetic connection between the persons (parents) who are expecting a child and the child (embryo); the surrogacy procedure is determined by three criteria: medical, social and legal. Surrogacy is defined as an independent method of ART.

The results of the study can be used in further scientific articles, in the educational process, as well as by subjects of legislative initiative.

Keywords: surrogacy, surrogate mother, surrogacy agreement, assisted reproductive technologies, assisted reproductive technology treatment methods, assisted reproductive technology methods, spouse, child.